

K historii mě to táhlo vždycky

Jan Havelka
Absolvent oboru Dějiny evropské
kultury

S Janem Havelkou rozmlouvá Anna Jaklová

Vzpomínáš rád na studium na KTF UK?

Určitě vzpomínám rád. Někdy to byla legrace, jindy to bylo hodně náročné a jindy jsem se hodně vztekal. (*smích*) Ale bylo to moc fajn a myslím, že jsme tam měli skvělý kolektiv. S některými spolužáky jsem v kontaktu doteď a vím, že na některé se můžu kdykoliv obrátit. Rád vzpomínám i na studentské akce – třeba semináře na Broumovsku nebo tady u nás v Letařovicích, dále třeba na divadlo s docentem Sládkem. Tak to jsou přesně ty nezapomenutelné zážitky. Také přednášky a přednášející, nerad bych někoho vynechal, ale rád vzpomínám třeba na profesora Royta, profesora Petráčka, doktora Kubíka, doktorku Doležalovou a samozřejmě také vedoucího mé diplomové práce profesora Beneše. Právě profesor Beneš a docent Sládek nám říkali něco, co mi utkvělo v paměti: „Přednášející se pokouší předat vědomosti, někdy se to povede a někdy ne (*smích*), ale také dávají vzor, jak s vědomostmi nakládají a následně je předávají dál.“ Tím se snažím v životě i tady v rámci akcí řídit a občas také něco předat dál.

Táhlo tě to vždy ke studiu historie?

Ano, dá se říct, že mě to bavilo odjakživa. Začalo to rodinným vzpomínáním nad starými fotkami, třeba z dětství rodičů či prarodičů. Prostě rodinné mikro příběhy – to byl pro mě začátek zájmu o historii. Na gymplu už jsem byl klasický dějepisný šprt (*smích*). Takže k historii mě to táhlo vždycky.

Jak se Pražák dostal do Podještědí?

Mám hodně blízko k sousednímu kraji – Českému ráji, protože jsme měli u Jičína chalupu, takže tam jsem jako malý trávil celá léta. To je kousíček odsud a je to takový hodně podobný kraj. Na gymplu jsme byli na školním výletě v Českém Dubu, což je vlastně centrum Podještědí vlastně Českosudska. To místo mě hned vzalo za srdce. Prošli jsme zdejší památky a viděli místa jako johanitská komenda nebo staré vystěhované sudetoněmecké vily, všude krásná atmosféra. V širším okolí se nacházely rozpadající se chalupy, do kterých jsme lezli se spolužáky. Objevovali jsme tam různé staré artefakty po původních majitelích a domýšleli a vymýšleli u toho, jaké příběhy za nimi stály.

Tam jste se rozhodli založit spolek Dubáci, kterého jsi předsedou? Představil bys nám spolek trochu?

Od té doby jsem tam jezdil čím dál častěji a vymýšlel, co by se tady dalo dělat. Byly to trochu takové záminky, proč bych sem měl jezdit, abych nejezdil jen tak nazdařbůh.

Ještě na gymplu jsme tedy s kamarády vymysleli film, který jsme zde točili o místní historii. Jeden z kamarádů je hudebník, takže to byl takový půl večerní historický muzikál (*smích*). To mě ještě víc sblížilo s krajem. Kvůli natáčení jsme to tady celé prošli. Všimli jsme si božích muk, co jsou všude kolem, postupně se rozpadají a nikdo se o ně moc nestará. Tato neutěšená situace mě inspirovala k tomu, že jsem inicioval opravu prvního sloupu – barokního sloupu svatého Jana, který stojí na kopci, s krásným výhledem na Ještěd a Český Dub. Tak si mě všimli další lidé z vesniček v okolí a v roce 2012 jsme založili spolek Dubáci.

Dubáci, protože Český Dub je vlastně takové přirozené centrum okolí.

V podstatě se snažíme pomoci při zachování kulturního dědictví a kulturních památek. Nejde nám pouze o konzervaci hmotného dědictví jako soklů, kamenů a trámů, ale jde o to, aby se památkám vrátil jejich původní význam. A když ne původní, tak třeba nový. Když se obnovuje nějaký křížek, tak se snažím, aby o tom místní věděli a vzali si ho za svůj. To je hlavní účel – uvědomit si zajímavost míst, které třeba dříve nikoho nezaujaly, a utvořit si k nim nějaký vztah.

S tím souvisí i naše aktivity kolem obnovy kostela svatého Jakuba v Letařovicích, který byl v havarijním stavu. Tam jsme začali (ještě když jsem studoval na KTF v prvních ročnících) pořádat pouť mezi dvěma Jany, což je takový malý kulturní festival. Velmi mi s ním pomohl docent Miloš Sládek – doporučil mi barokní hudebníky, sám tam přijel přednášet a přivezl s sebou také studentské divadlo. Na festival jezdí přednášet i profesor Royt. Místní se na to pravidelně každý rok moc těší.

Nejdříve jste opravovali menší památky v okolí. Jak jste se dostali k tomu, že zrekonstruujete Beranův hostinec v Trávníčku?

Tady v jižním Českosudsku je velkým tématem lidová architektura, protože za Ještědem jsou už německé oblasti, bývalé pohraničí, kde jsou často celé vesnice dost zakonzervované tím, že odtamtud lidé odešli. Pak tam přišli chalupáři, kteří domy nějakým způsobem udržují. Zde na Českosudsku žádný odsun neproběhl nebo naprosto minimální. Místní domy jsou v podstatě v držení původních rodů. To znamená, že někdy dostávají dost na frak, protože se přestavují a adaptují. Je to logický krok. Některé ovšem chátrají a padají. Zároveň je zdejší lidová architektura velice cenná, zajímavá a zvlášť specifická.

Ve vesničce Trávníček se tolik těch původních staveb nezničila. Dokonce i v odborné literatuře bývá vesnička Trávníček na Českosudsku uváděna jako přirozený skanzen lidové architektury Podještědí. My jsme věděli, že v Trávníčku je krásný starý hostinec, který chátrá a rozpadá se. Když pak byl jednou na prodej, tak jsme si řekli, že je to výzva. Konkrétně, při záchraně jedné z památek lidové architektury předvést, jak se dřív postupovalo tradičním způsobem, a ukázat lidem, že i takovéto stavení je možno zachránit. Spolek Dubáci neměl žádné místo pro spolkovou činnost, kde se mohl prezentovat. Například po událostech v Letařovicích nebylo následně kam jet. Na konci každé akce jsme se museli vždycky sejít před sakristií a čau (*smích*). Teď je fajn, že budeme mít funkční klubovnu.

Na akcích také vystupujete jako hostinský Beran, podle kterého je hostinec pojmenován. Kdo vlastně byl Antonín Beran?

O hostinském Antonínu Beranovi jsem dělal historickou rešerši v archivech, takže jsem se o něm dozvěděl poměrně dost. Beranové zde žili několik set let a Antonín Beran byl poslední. Zemřel na tuberkulózu ve 39 letech, poté co celý hostinec zrekonstruoval a rozjel. Zemřely také jeho děti, celá rodina měla vlastně dost tragický osud. My tedy po více než 100 letech navazujeme na to, co hostinský Beran za sebou zanechal, protože nebyl nikdo, kdo by na jeho práci navázal.

Za rekonstrukci hostince spolek dostal již několik ocenění. Zmínila bych zejména ocenění Patrimonium pro futuro od Národního památkového ústavu v kategorii Záchrana památky a také v kategorii Cena veřejnosti. Svou činností navazujete na počátek 20. století. Je toto období takovým vzorem, jak by hostinec měl vypadat?

Budova měla tu výhodu a zároveň trošku i nevýhodu, že ji vlastnil chalupář, který se vůbec nestaral o údržbu domu, objekt málem spadl. Muselo se vyměňovat spoustu trámů a některé místnosti se musely znovu vyroubit. Na druhou stranu se ale dochovala v autentickém stavu právě v podobě z počátku 20. století, kdy proběhla poslední velká rekonstrukce. Pan inženýr Pešta a pan inženýr Efler, kteří dělali historický průzkum budovy hostince, říkali: „Vždycky se klade otázka, kam se máme v rekonstrukci vracet.“ A tato budova má právě nejdochovanější etapu ze začátku 20. století. My máme

Pieter Brueghel,
Nizozemská přísloví, 16. století

Pieter Brueghel,
Dětské hry, 16. století

Snažíme se pomoci
při zachování
kulturního dědictví
a kulturních
památek.

i reklamní pohlednici, kterou zřejmě vydal právě hostinský Beran, a ta je z roku 1905 až 1908, takže to je i náš vzor, kam se vracíme. Všude uvnitř jsou hliněné omítky, na kterých se zachovaly původní šablonové malby, velice složité secesní motivy. Když člověk vstoupí do té části hostince, kde jsou malby částečně obnovené, má skoro pocit, že je spíše na zámku, a ne v chalupě. Takže všechny tyto indicie nám jasně určily, že se vracíme do roku 1905. Obnáší to takové věci, že se například původní černá kuchyně používala jako výčep. V Beranově době byl tento typ kuchyní již totiž „demodé“. A protože na sále bylo málo místa a výčep by překážel tancujícím, umístil ho hostinský do bývalé černé kuchyně. A my jsme našli trubky, které vedou ze sklepa právě do této kuchyně. Tudíž to budeme obnovovat i s touto netradiční dispozicí. Je to vlastně také důvod, proč tomu projektu říkáme muzeum s výčepem. Budova nebude fungovat jako regulérní hospoda, protože by se všechny naše obnovovací snahy minuly s účinkem. Návštěvník si tam tedy bude moct dát pivo z té jedné mosazné pípy, stejně jako to měl hospodský Beran.

Kolem hostince se koná spousta kulturních akcí. Kdybychom neprožívali covidový rok, jaké akce by se plánovaly?

Teď už bychom měli za sebou šestý ročník masopustu, tady v Trávníčku. Chystám stále 10. ročník pouti Mezi dvěma Jány, která má být na začátku června. Jestli se to povede, tak to bude hodně těsné. Stále doufám, že se uskuteční, protože to má být 10. ročník. I ten loňský byl hodně minimalistický, probíhal těsně po lockdownu, tak uvidíme.

V létě pak děláme akce přímo v Trávníčku kolem Beranova hostince. Zúčastňujeme se Dnů lidové architektury v červenci. Jindy tam děláme, co nás napadne (*smích*).

Jsi autorem knihy Příběhy podještědské obce I., která se stala knihou roku Libereckého kraje v roce 2019. Čeká nás brzy další díl?

Ano, čeká. První díl hodně vychází z mé bakalářské a diplomové práce. Celkem plánuji tři díly a vlastně to mají být souhrnné dějiny současné obce Bílá, pod kterou spadáme a která se historicky skládá z šesti různých obcí, za socialismu sjednocených pod střediskovou obec. V jednotlivých dílech tedy budu mapovat tyto menší celky a obce. V prvním díle se čtenáři dočtou o Trávníčku a Letařovicích. Druhý díl je pro mě novou výzvou a zajímavou zkušeností. Z mého pohledu je to téma polem neoraným. V prvním díle už jsem měl předpřipravený materiál z přechozích prací. Nyní ale začínám od nuly a všechnu literaturu, archivy a rozhovory s pamětníky a vše ostatní musím začínat znovu. Práce je na tom hodně, ale zároveň je pro mě osvěžující objevovat další části okolí a získávám si k nim vztah.

Jsi historikem, předsedou spolku, ale také pivovarníkem. Jaké máte pivo? Musíme si pro něj dojet až do Trávníčku?

Pivovar vznikl kvůli tomu, že jsme si kladli otázku po ekonomickém smyslu našeho spolkového konání a vyšlo nám, že to rozhodně není k obživě. Tak jsme si říkali, že když opravujeme hostinec – je to prostě spojené s pivem. A navíc se okolo nás vyskytlo několik sládků, kteří nám říkali: „No tak to můžete založit létající pivovar.“ Létající znamená, že máme svoji recepturu, ale vaří se v nájmu v různých jiných pivovarech. Nám se to moc líbilo a od roku 2018 jsme založili Beranův pivovar na počest Antonína Berana. Ve vsi stojí také s námi nesouvisející Beranův mlýn. Takže Beranův pivovar k tomu je do série (*smích*). Teď připravujeme stavbu kamenného pivovaru, pokud doba bude přát. Naši sládkové vaří moc dobré pivo, vozíme ho i do Prahy. Každý čtvrtek ho můžeme zavést kamkoliv.